

зобов'язань та емітентами) і проведення стрес-тестування (оцінки потенційної дії на фінансовий стан банку низки заданих змін у факторах ризику).

Актуалізується питання щодо створення в Україні мегарегулятора фінансових ринків. У цьому контексті важливо збереження регулятивних функцій НБУ в банківській системі, тоді як Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, має концентруватися на регулюванні інших учасників фінансового ринку, таких як страхові, інвестиційні, лізингові, факторингові компанії, пайові інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди тощо.

Література:

1. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні /О.Д.Вовчак. – Л.: Новий Світ – 2000, 2005. – 644 с.
2. Пшик Б.І. Фінансові інвестиції банків: Навч. пос. /За ред.. Б.І.Пшика. – К.: УБС НБУ, 2008. – 194 с.

Юлія КНИШ

*аспірант кафедри банківського менеджменту
та обліку, ТНЕУ*

КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ

Консолідаційні процеси в банківській сфері України ще не набули значних масштабів, проте, не можна, з огляду на світовий досвід, ігнорувати їх вплив на стійкість вітчизняної банківської системи. Саме процес консолідації капіталів є важливим інструментом підвищення стійкості банківської системи в цілому та окремого банку зокрема, потреба в якому вже об'єктивно назріла в Україні.

Найбільш важливими аргументами на користь формування висококонсолідованої банківської системи в Україні є такі:

- більше можливостей для одержання позик на міжнародних ринках (великі банки порівняно з дрібними мають, за інших рівних умов, додаткову й досить істотну конкурентну перевагу щодо одержання позик на міжнародних ринках, оскільки іноземні кредитори приймають рішення щодо надання ресурсів з урахуванням частки конкретного банку в банківській системі);
- більше можливостей щодо підтримки з боку центрального банку (одним із критеріїв ідентифікації системної банківської кризи в країні є перетинання часткою недіючих активів у їх загальному обсязі межі в 10 %, тому центральний банк буде докладати зусиль;
- стійкість до банківських криз;

- здатність протистояння конкуренції з боку іноземних банків на внутрішньому ринку;
- конкурентоспроможність на регіональних ринках;
- більше можливостей для диверсифікації ризиків тощо [3].

ЗіП розглядаються українським урядом і НБУ як один з найважливіших інструментів реорганізації банків, спрямованих на підвищення стійкості вітчизняної банківської системи. Консолідація капіталу у вітчизняній банківській системі здійснюється переважно у формі горизонтальних злиттів (приєднань), оскільки вертикальна інтеграція не характерна для банків з огляду на притаманну їм універсалізацію фінансової діяльності і недоцільність розподілу банківських послуг між різними інститутами. Однак, власне злиття (дружні поглинання) банків (тобто участь рівних банків, дружня і узгоджена угода крупних банків без скупки акцій міноритарних акціонерів, обмін акціями чи створення нового банку) досі не стали помітним явищем в Україні. На відміну від більшості економік, що розвиваються, де місцеві банки, відчувачи активний приплив іноземного капіталу, починають здійснювати внутрішні ЗіП, в нашій країні подібні угоди майже не реалізуються. Коріння цього криється в тому, що українські банки раніше здебільшого розглядались не як окремий самодостатній бізнес, а як простий і зручний засіб касового обслуговування ФПГ. Тому й досі, власники, не маючи коштів для активного розвитку власного банку, не те що на купівлю конкурентів, продають банки зарубіжним інвесторам і отримані гроші вкладають в розвиток іншого бізнесу [4].

Український ринок злиття та поглинання можна віднести до молодих, ринкам, що з'являються (emerging), що переходить на стадію розвиваючого. Про незрілість вітчизняного ринку свідчить невелика частина, що він займає на світовому ринку злиттів та поглинань. Але динамічність цього ринку робить актуальним його вивчення як у контексті світових процесів, так і з метою виявлення його особливостей.

Аналізуючи історичну ретроспективу розвитку вітчизняної банківської системи, можна сказати, що процес консолідації банківського капіталу розпочався в Україні з першими злиттями та поглинаннями банків у 1998-1999 рр.

Проте, з 2014 року по сьогоднішній день відбувається новий етап інституційного розвитку банківської системи України – етап структурних перетворень, який характеризується скороченням інституційної складової під впливом якої збільшується концентрація капіталу. Головним фактором впливу стала криза 2014 року спричинена соціально-політичними та економічними явищами в Україні. Український фінансовий сектор перебуває в нестабільній ситуації, а банківські установи намагаються забезпечити себе від можливих ризиків ліквідності, або навпаки, зміцнитися на ринку і роздобути нових клієнтів. Як правило, це залежить від того, який фінансовий стан у підприємства - об'єкта злиття. Якщо ринкова вартість банку знижується і зростають збитки, то злиття є швидше виходом з ситуації, ніж новою можливістю. Особливістю даного етапу є очищення шляхом ліквідації

непрофільних активів, оптимізації персоналу, виводом Національним банком України неплатоспроможних банків з вітчизняної банківської системи.

Для того щоб уникнути одночасної появи великої кількості банків-банкрутів, та щоб вивести з ринку корпоративні банки, НБУ 6 серпня 2014 прийняв постанову №464. Згідно з даним документом до середини 2016 банки повинні мати мінімальний розмір статутного капіталу на рівні 120 мільйонів гривень, а до 2024 року – на рівні 500 мільйонів гривень[2]. НБУ затверджено графік нарощення капіталу банками України в порядку [1], який зображено на рис. 1.

Рис. 1. Графік нарощення статутного капіталу банків України до липня 2024 р.[1]

Основним макроекономічним фактором, що спричинив зміни вимог до статутного капіталу, стала криза 2014–2015 рр. та підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Слід зазначити, що в тексті Угоди чітко не зазначено шляхи співпраці у банківському секторі. Єдина фраза, що стосується банківської системи, визначає необхідність виконання вимог Основних Базельських принципів, що не є чимось новим для економіки нашої держави у банківській сфері.

Зауважимо, що даними вимогами Національний банк України спонукатиме реорганізації банків України, а також як наслідок простежуватиметься такі факти як: нові банки будуть створюватися виключно великими фінансовими групами, для яких вкласти 500 мільйонів гривень у статутний капітал не буде проблемою; інвестори із меншими сумами купуватимуть уже діючі банки з дуже низькими ціновими мультиплікаторами до капіталу; зникне такий процес у вітчизняній банківській системі як створення банків під продаж.

Таким чином, на сьогоднішній день можна спрогнозувати значне скорочення числа нових зареєстрованих банків, оскільки лише обмежена кількість інвесторів зможе вкласти 500 мільйонів гривень у банк для отримання ліцензії НБУ.

Виведення банків з ринку та підвищення бар'єрів входження на ринок через збільшення вимог до мінімального обсягу статутного капіталу тільки посилять у майбутньому тенденції концентрації банківської діяльності в Україні, оскільки для того, щоб розширити кредитний портфель, необхідно збільшити капітал банку з метою дотримання економічних нормативів з кредитних ризиків, що в сьогоденних умовах є досить складним завданням.

У сучасних умовах на стійкість банківської системи в цілому і функціонування банківських установ зокрема впливає рівень концентрації ринку банківських послуг, оскільки, з одного боку, впливає на динаміку ринку, стимулює залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів, а отже, є суттєвим фактором успішного функціонування як банківської системи, так і економіки, а з другого – призводить до формування монополій на ринку. Тому треба розробляти превентивні інструменти, котрі сприятимуть позитивним змінам, зокрема зростанню ефективності й доступності кредиту з одночасною мінімізацією системного ризику і захистом прав споживачів фінансових послуг.

Український ринок злиття та поглинання має значний потенціал росту. Можуть виникати позитивні і негативні аспекти впливу процесів злиття і поглинання на банківський сектор. З одного боку, банки отримують можливість інтеграції на нові ринки і подальшого розвитку, з іншого боку, через надання невірних оцінювання стану ринку та конкурентоспроможності банку, брак фінансових ресурсів та інвестицій, недостатню спланованість діяльності, нестачу інформації значна частка банків після злиття зазнає невдач.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України / Прес-реліз. 17 малих банків збільшили капітал до встановленого законодавчо мінімуму в 120 млн. грн. від 21.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32802593.

2. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру: постанова Правління Національного банку України №464 від 06.08.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>.

3. Довгань Ж.М. Вплив консолідаційних процесів у банківській системі України на її фінансову стійкість / Ж.М.Довгань // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ: збірник наукових праць. – 2011. – №2(26). – С. 88–92.

4. Рогальський К.Г. Слияния и поглощения в банковском секторе России: автореф. дис. на соискание учен. Степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит / К.Г.Рогальский. – СПб, 2007. – 26 с.

5. Чурило, Б. П. Стан здійснення угод злиття і поглинання в банківській системі України [Електронний ресурс] / Б. П. Чурило. – Режим доступу: http://www.lib.nau.edu.ua/Journals/3_27_2010/Churilo.pdf